

RS راه‌حل اوکراین؟

یازده ماه پس از بازگشت به کاخ سفید، دولت ترامپ بر این باور است که با فرمول «واگذاری سرزمین در برابر تضمین‌های امنیتی» راه‌حلی برای جنگ اوکراین یافته است. طبق طرحی که به بیرون درز کرده، اوکراین باید از ۲۰ درصد منطقه دونتسک چشم‌پوشی کند و در مقابل، تضمین‌هایی شبیه «ماده ۵» ناتو، استقرار نیروهای اروپایی و ارتشی ۸۰۰ هزار نفری دریافت نماید. اما خوش‌بینی واشنگتن با واقعیت همخوانی ندارد. مسیر بهتری وجود دارد که امنیت اوکراین را بدون عبور از خطوط قرمز روسیه یا نیاز به تعهدات ناممکن آمریکا تأمین می‌کند: مدل «بی‌طرفی مسلحانه».

پیشنهادهای واشنگتن با پیش‌بینی استقرار نیروهای اروپایی و ایجاد اتحاد دوقلوتو با آمریکا، آشکارا خطوط قرمز مسکو را نقض می‌کند. اما چالش بنیادین‌تر این است که این توافق در اوکراین نیز خریدار ندارد؛ نه به دلیل کم بودن امتیازات، بلکه بدین سبب که حجم وعده‌های امنیتی چنان زیاد است که باورپذیر نمی‌نمایند. واشنگتن باید واقع‌بین باشد و به جای بنا نهادن توافقی بر پایه وعده‌هایی که توان تضمین آن‌ها را ندارد، کیفی را برای آینده‌ای خودکفا آماده سازد تا بتواند بدون اتکای مستقیم به غرب، در برابر تجاوز احتمالی بادارندگی ایجاد کند.

اصرار آمریکا بر عقب‌نشینی اوکراین از دونتسک، در کیف یک «غیرممکن سیاسی» تلقی می‌شود. پارلمان و افکار عمومی تقریباً به‌طور قطع با تخلیه مواضعی که با مشقت حفظ شده‌اند، مخالفت خواهند کرد. کاخ سفید امیدوار است با وعده تضمین‌های امنیتی کیفی‌تر را مجاب کند، اما در اوکراین که تجربه تلخ «تفاهم‌نامه بوداپست» را از سر گذرانده، بدبینی عمیقی حاکم است. اکثریت جامعه به این درک رسیده‌اند که در آینده، تنها اوکراین برای دفاع از خود خواهد جنگید. کمتر کسی در کیف انتظار دارد که ایالات متحده واقعاً به تعهدی مشابه «ماده ۵» عمل کند، چراکه رؤسای جمهور آمریکا جنگیدن برای اوکراین را در راستای منافع ملی خود نمی‌بینند. سخن از «نیروی اطمینان‌بخش اروپایی» نیز عمدتاً لفاظی دیپلماتیک تلقی می‌شود. همچنین ایده ارتش ۸۰۰ هزار نفری با توجه به محدودیت‌های جمعیتی و مالی اوکراین غیرممکن است و سقف واقعی توان نظامی پس از جنگ، ۳۰۰ تا ۴۰۰ هزار نفر برآورد می‌شود. از این‌رو، توافقی پیشنهادی از نظر اوکراینی‌ها بدترین سناریوی ممکن است: امتیازات دردناک در برابر وعده‌هایی بی اعتبار.

در مقابل، مدل «عدم تعهد مسلحانه» گزینه‌ای عملیاتی‌تر است. اوکراین به عنوان دولتی غیرمتعهد، خارج از ائتلاف‌های نظامی رسمی می‌ماند و میزبان نیروهای خارجی نخواهد بود؛ اما قادر است مشارکت‌های دفاعی داشته باشد، به عضویت اتحادیه اروپا درآید و تسلیحات پیشرفته خریداری کند.

یک اوکراین غیرمتعهد اما مسلح، با ارتشی حدود ۲۵۰ هزار نفر در زمان صلح و اتکا به پایگاه صنعتی دفاعی داخلی (برای تولید پهپاد، زره‌پوش و توپخانه)، نیروی کافی برای حراست از قلمرو خود را خواهد داشت. اگر چه این نیرو برای بازپس‌گیری نظامی اراضی اشغالی طراحی نشده و تهدیدی نهایجی برای مسکو نخواهد بود، اما برای سلب دسترسی روسیه به سایر بخش‌های خاک اوکراین و منصرف کردن پوتین از جنگ مجدد کافی است. این مدلی است که روسیه احتمالاً می‌تواند آن را به عنوان بخشی از یک توافق کلان بپذیرد.

تحقق این مدل نیازمند نوع متفاوتی از تضمین امنیتی است؛ تضمینی که مستلزم حضور نیروهای خارجی نباشد. گزینه محتمل، تعهد غرب به ارائه کمک‌های نظامی و اقتصادی در زمان صلح و ایجاد مکانیسم «افزایش فوری کمک‌ها» در صورت بروز جنگ مجدد است. این تضمین‌ها اگر چه محدودترند، اما چون با سابقه عملکرد غرب در چهار سال گذشته همخوانی دارند، معتبرتر و برای اوکراینی‌ها ارزشمندتر از وعده‌های بزرگ اما توخالی هستند.

در نهایت، مسائل ارضی باید به مراحل پایانی مذاکرات موکول شود. تیم ترامپ تلاشی جدی دارد، اما رویکرد فعلی‌شان فاقد درک دقیق واقعیت‌های سیاسی و نظامی اوکراین است. پذیرش مدل «عدم تعهد مسلحانه» اگر چه تمامی چالش‌ها را مرتفع نمی‌کند، اما گامی حیاتی و آغازین در مسیری درست خواهد بود.

بین‌الملل
INTERNATIONAL

محمدحسین لطف‌الهی

خبرنگار بین‌الملل

همزمان با سفر حساس وزیر امور خارجه ترکیه به دمشق برای تعیین تکلیف آینده نیروهای کرد در سوریه، درگیری خونین میان نیروهای دموکراتیک و ارتش سوریه در حلب، بار دیگر شکنندگی صلح در سوریه پس‌اسد را به نمایش گذاشت.

دست‌کم دو نفر در درگیری‌های میان شبه‌نظامیان کرد که خود را «نیروهای دموکراتیک سوریه» یا SDF می‌نامند و ارتش سوریه کشته شدند. ۱۱ غیرنظامی نیز طی این درگیری‌ها آسیب دیدند. الجزیره نوشته است که این درگیری‌ها روز دوشنبه ۲۲ دسامبر در پی حمله نیروهای دموکراتیک به مواضع ارتش سوریه در حلب آغاز شد. به گفته منابع محلی، درگیری ابتدا محدود به نظر می‌رسید اما با گذشت زمان، طرفین از سلاح‌های سنگین و توپخانه علیه یکدیگر استفاده کردند.

خبرگزاری دولتی سوریه (سانا) گزارش داده است که شدت درگیری‌ها به اندازه‌ای بوده که ساکنان مناطق نزدیک به محل درگیری مجبور به ترک خانه‌ها و فرار از منطقه شدند. به نوشته این خبرگزاری، یک آمبولانس متعلق به ارتش سوریه که مجروحان را حمل می‌کرد نیز مورد حمله قرار گرفت که در پی این حمله، دو غیرنظامی از جمله یک کودک آسیب دیدند. وزارت کشور سوریه روز دوشنبه در بیانیه‌ای که از سوی خبرگزاری رسمی «سانا» منتشر شد، اعلام کرد که دو تن از پرسنل امنیتی، از جمله یک سرباز، در جریان اقدام «خائنانه» نیروهای دموکراتیک سوریه (SDF) علیه نیروهای امنیتی مجروح شده‌اند، در این بیانیه آمده است: «عصر امروز، عناصر نیروهای دموکراتیک سوریه مستقر در محله‌های شیخ مقصود و اشرفیه حلب، در اقدامی خائنانه، نیروهای امنیت داخلی مستقر در ایست‌بازرسی‌های مشترک را هدف قرار دادند.» در مقابل، نیروهای دموکراتیک سوریه ضمن تکذیب هدف قرار دادن مناطق غیرنظامی، جناح‌های وابسته به دولت سوریه را مسئول این حملات دانستند؛ ادعایی که بلافاصله از سوی دمشق رد شد. در بیانیه‌ای دیگر، نیروهای دموکراتیک سوریه رسانه‌های دولتی سوریه، از جمله شبکه الاخباریه را به «ساخت و ترویج عدامنه گزارش جعلی» درباره حمله ادعایی نیروهای گرد به بیمارستان الرازی در حلب متهم کردند. آن‌ها اعلام کردند که این بیمارستان هدف قرار نگرفته و چنین گزارش‌هایی «تحریک‌آمیز، سیسمتاتیک و در راستای پنهان کردن جنایت‌های واقعی» است.

پس از ساعت‌ها درگیری، طرفین در اواخر روز دوشنبه بر سر توقف تیراندازی به توافق رسیدند. خبرگزاری سانا به نقل از وزارت دفاع گزارش داد که ستاد کل ارتش سوریه «فرمانی مبنی بر توقف هدف‌گیری منابع آتش» صادر کرده است. نیروهای دموکراتیک سوریه نیز اعلام کردند: «دستورانی به نیروهای خود ابلاغ کرده‌ایم تا هرگونه پاسخ به حملات را متوقف کنند.»

▼ مذاکرات سطح بالا در سایه درگیری‌ها

این خشونت‌ها هم‌زمان با سفر هاگان فیدان، وزیر امور خارجه ترکیه، به دمشق صورت گرفت. هدف از این سفر، گفت‌وگو با مقامات سوری پیرامون ادغام نیروهای دموکراتیک سوریه در ارتش جدید این کشور، آن هم در آستانه پایان مهلت تعیین‌شده برای این موضوع بود.

احمد الشرح، رئیس‌جمهور سوریه که پس از برکناری بشار اسد در دسامبر سال گذشته قدرت را به دست گرفت، در ماه مارس توافقی را با نیروهای دموکراتیک سوریه امضا کرد که بر مبنای آن، این گروه باید در نهادهای دولتی ادغام شود. با این حال، جزئیات روند این ادغام همچنان در هاله‌ای از ابهام باقی مانده و اجرای توافق با بن‌بست مواجه شده است.

الجزیره روز سه‌شنبه گزارش داد که نشست سطح بالا میان مقامات سوری و ترکیه‌ای، «عامل محرک» درگیری‌های روز دوشنبه بوده است. این خبرگزاری توضیح داد: «پیش‌تر، دمشق پیشنهاد کرده بود که ۵۰ هزار جنگجوی نیروهای دموکراتیک سوریه در قالب سه لشکر و تحت نظارت نسبی دولت سوریه در ارتش ادغام شوند. اما ترکیه به‌شدت با این طرح مخالفت ورزیده و اعلام کرده است که خواهان انحلال کامل ساختار فرماندهی فعلی نیروهای دموکراتیک سوریه است.» نیروهای دموکراتیک سوریه که از حمایت ایالات متحده برخوردارند، از سال ۲۰۱۵ کنترل بخش‌های وسیعی از قلمرو شمال شرقی سوریه را در اختیار دارند.

الجزیره نوشت: «موضوع ادغام SDF در نیروهای دولتی، احتمالاً چالش‌برانگیزترین و مهم‌ترین مسئله در سوریه امروز است و به‌واقع وحدت ملی این کشور را تهدید می‌کند.» سامی عقیل، پژوهشگر غیرمقیم در «مؤسسه سیاست خاورمیانه تحریر»، بر این باور است که دلایل متعددی برای عدم اجرای این توافقی وجود دارد؛ از جمله فقدان اقدامات اعتمادساز میان طرفین. عقیل گفت: «نیروهای دموکراتیک سوریه تحت فشار فزاینده‌ای قرار دارند تا اجرای توافق را آغاز کنند، از مناطق تحت کنترل خود دست بکشند و عملاً در نیروهای مسلح سوریه حل شوند.» او افزود: «هم‌زمان، دولت سوریه نیز از سوی ترکیه تحت فشار شدید است تا راهکاری دیپلماتیک بیابد.» عقیل خاطر نشان کرد: «فشار سنگینی بر هر دو طرف وارد می‌شود و به اعتقاد من، دلایل وقوع درگیری‌های اخیر، تلاش برای بی‌ثبات کردن مذاکرات یا اعمال فشار مضاعف بر طرف ترکیه‌ای بوده است.»

مقامات کرد اظهار داشته‌اند که توافقی اولیه حاصل شده تا سه لشکر وابسته به SDF به عنوان یگان‌هایی مستقل در ارتش جدید ادغام شوند؛ با این حال، مشخص نیست طرفین تا چه میزان به نهایی‌سازی این توافق نزدیک شده‌اند. مهلت اولیه برای اجرای توافق ماه مارس، پایان سال جاری تعیین شده بود و نگرانی‌هایی وجود دارد که در صورت عدم حصول پیشرفت تا آن زمان، درگیری نظامی اجتناب‌ناپذیر باشد.

یکی از نقاط کانونی اختلاف این است که آیا نیروهای دموکراتیک سوریه به عنوان یک واحد منسجم در ارتش جدید باقی خواهند ماند، یا ساختار آن‌ها منحل شده و اعضا به‌صورت انفرادی در ارتش جذب خواهند شد. ترکیه به دلیل ارتباط نیروهای دموکراتیک با حزب کارگران کردستان (پ‌ک‌ک) که آن را سازمانی «تروریستی» می‌داند با الحاق این نیروها به صورت یک واحد یکپارچه مخالفت کرده است.

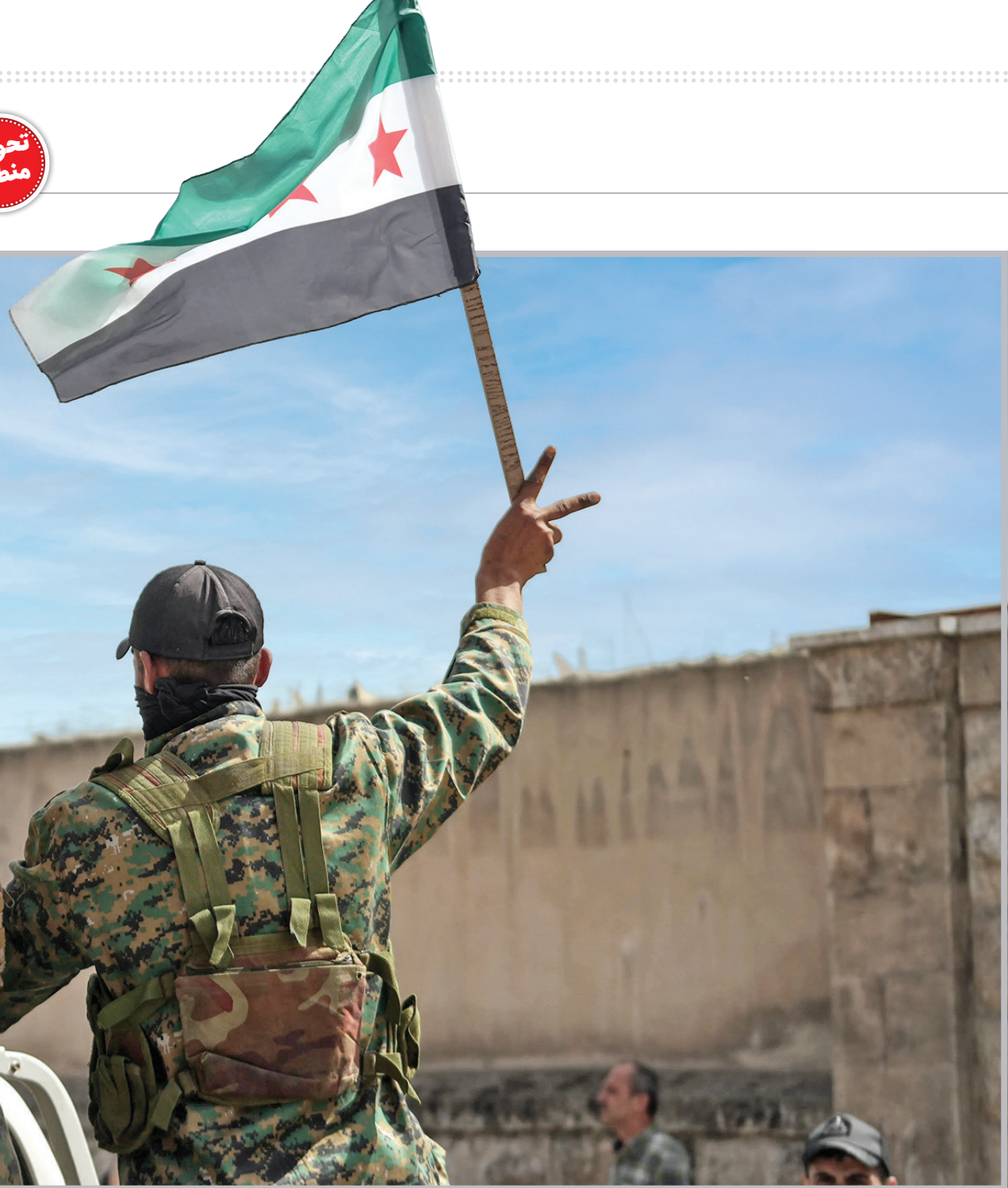
مقامات کرد اظهار داشته‌اند که توافقی اولیه حاصل شده تا سه لشکر وابسته به SDF به عنوان یگان‌هایی مستقل در ارتش جدید ادغام شوند؛ با این حال، مشخص نیست طرفین تا چه میزان به نهایی‌سازی این توافق نزدیک شده‌اند. مهلت اولیه برای اجرای توافق ماه مارس، پایان سال جاری تعیین شده بود و نگرانی‌هایی وجود دارد که در صورت عدم حصول پیشرفت تا آن زمان، درگیری نظامی اجتناب‌ناپذیر باشد.

اسعدالشیبانی، وزیر امور خارجه سوریه، روز دوشنبه در کنفرانس مشترک خبری با فیدان تصریح کرد که دولت هنوز «ابتکار عمل یا اراده‌ای جدی» از سوی نیروهای دموکراتیک سوریه برای اجرای توافق ادغام مشاهده نکرده است. الشیبانی تأکید کرد: «نوعی تعلل عمدی و سازمان‌یافته (سیسمتاتیک) در کار بوده است.» وی افزود که دمشق پیشنهادی را برای پیشبرد ادغام نظامی به نیروهای دموکراتیک سوریه ارائه کرده و روز یکشنبه پاسخی دریافت کرده است که هم‌اکنون «در دست بررسی» قرار دارد.

▼ تهدید ترکیه

توماس مک‌گی، پژوهشگر موسسه ماکس وبر مستقر در ایتالیا و کارشناس امور سوریه در تحلیلی نوشته است: «خطوط قرمز درها از یک سو، و محور ترکیه/دمشق از سوی دیگر، ناسازگاری‌های عمیقی را نشان می‌دهند و من چشم‌انداز روشنی برای آشتی این دو دیدگاه نمی‌بینم.»

مک‌گی افزود: «برای حصول هرگونه پیشرفت در اجرای این بند، یکی از طرفین ناگزیر به عقب‌نشینی است... و در نتیجه، بن‌بست فعلی همچنان پابرجاست.» به نظر می‌رسد کنون اختلاف، تقابل میان موضع نیروهای دموکراتیک سوریه مبنی بر الحاق گردان‌های موجودشان به ارتش با حفظ سطحی از خودمختاری، در برابر اصرار دمشق بر انحلال ساختار فرماندهی و ادغام انفرادی جنگجویان این

عکس: EPA

شکستندگی صلح

چرا درگیری شبه نظامیان کرد

نیروهاست. تحلیلگران معتقدند که همگرایی این دو دیدگاه احتمالاً ناممکن است و دستیابی به توافق در آینده نزدیک دور از انتظار به نظر می‌رسد.

ترکیه ضمن حمایت از موضع دمشق، تهدید کرده است که در صورت عدم حصول توافق، دست به مداخله نظامی یک‌جانبه خواهد زد. هاگان فیدان، وزیر امور خارجه ترکیه، به رسانه‌های دولتی این کشور گفت: «ما امیدواریم مسائل از طریق گفت‌وگو، مذاکره و به شیوه‌ای مسالمت‌آمیز حل‌وفصل شود. ما تمایلی به توسل مجدد به ابزارهای نظامی نداریم. اما نیروهای دموکراتیک سوریه باید درک کنند که کاسه صبر بازیگران ذی‌ربط در حال لبریز شدن است.» فیدان معتقد است هماهنگی نیروهای دموکراتیک سوریه با اسرائیل در بر خی فعالیت‌های مشخص، در حال حاضر به یکی از موانع جدی در روند گفت‌وگوهای در حال جریان با دمشق تبدیل شده است.

با وجود لحن تند فیدان، تحلیلگران می‌گویند با توجه به توافقات اخیر ترکیه با پ‌ک‌ک برای خلع سلاح پس از دهه‌ها شورش، بعید است آنکارا بخواهد با ورود به جنگی تازه با نیروهای دموکراتیک سوریه، دستاوردهای آن مذاکرات را به خطر اندازد.

▼ چالش خودمختاری کردها

کردهای سوریه که چیزی نزدیک به ۱۰ درصد از جمعیت کل این کشور را تشکیل می‌دهند زیر پرچم «نیروهای دموکراتیک سوریه» جمع شده‌اند و مهم‌ترین شریک آمریکا در سوریه به شمار می‌روند. طی یک دهه گذشته آمریکا حجم زیادی از کمک‌های مالی و نظامی را در اختیار این گروه قرار داده تا به ادعای آن‌ها با نیروهای داعش مبارزه کنند.

پس از شکست نسبی داعش در سال ۲۰۱۹ که به از بین رفتن بخش زیادی از توان انسانی و تجهیزاتی این گروه انجامید، نیروهای کرد بر بخش‌هایی از شمال شرق سوریه مسلط شدند و نوعی حکومت خودمختار را در این منطقه تشکیل دادند. براساس برآوردها حدود ۲۵ درصد از خاک سوریه در حال حاضر در اختیار این گروه قرار دارد. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها برای این گروه که از حمایت آمریکا هم برخوردار هستند، دشمنی دیرینه با ترکیه است که گروه‌های کرد را تهدیدی برای امنیت ملی خود می‌داند. تحلیلگران